Л. Луців

МОСКОВСЬКА ОТРУТА

(Фальшивий літературний портрет Василя Стефаника в 90-річчя його народин)

14-го травня цього року минуло 90 років від дня народження славного українського новеліста Василя Стефаника, що його великий Іван Франко назвав „найбільшим артистом, який появився у нас від часу Шевченка". Стефаникові твори не потребують пояснень, бо вони своїм словом говорять самі за себе.

Деякі критики змальовували цього майстра українського слова, як „письменника мужицького горя" і як песиміста, що не бачить ясної хвилини в житті своїх героїв. Сам В. Стефаник протестував проти цього в промові, виголошеній на своєму ювілеї у Львові.

„Як я побачив те, що перед моїми очима робиться, як я вам напняв струну мужицької душі до такої границі, що вона ось-ось могла обірватися, як розтягнув сі нерви так, що вони грають, як у Бетговена, то звідки ви маєте право казати, що я — песиміст? Я застерігаюся проти песимізму. Бо те, що мужик не має що їсти, так само, як ви, те, що він ломить собі голову над хлібом, або вмирає — то се не є ніякий песимізм. А як десь там у мене якесь бідне хлопчище, якого посилає мама із дзбаночком по воду, і воно мусить іти — то чи в сьому не можна б, наприклад, бачити так само добре зразку колосальної дисципліни? Я не люблю говорити, що мужики скривджені".

В. Стефаник по-мистецьки змальовував у своїх творах любов українського селянина до землі. Герой його новелі „Палій" Федір покинув працю в скупендряги Курочки і пішов до міста на роботу, яку скоро покинув, бо Бог дав йому такий „розтулок" у голові:

„Як см уздрів його ласку небесну по полю, як жито просилиси під серп і земля як напала: „Пди, Федоре, бери з мене хліб", — а я лишив жида серед дороги та й пішов до Божої роботи. Дскую Господеви і досегодни!"

Землю в творах В. Стефаника люблять не тільки селяни - багатії, але й бідаки, як це бачимо на прикладі Федора і отого „третинника" з новелі „Сон", який говорить:

„Грунт то спосіб до всего, як тайй с. Він тебе і загріс і накрис і погодус і честь тобі поведе... Землю цулуй... Зубами держи її, кохай, як коли жінку, що тобі під руку вдаласи".

Дід Михайло з новелі „Вістуни" — правдивий бідак, він із своїми трьома внуками збирає на стернях колосся і торішні ковіньки. Та він не песиміст, він радіє життям, коли дивиться на внуків, і „сотає" свої думи:

„Хлопці здорові, рослі, аби лише дочекатиси! Менший то штудерний, такий, як старий. Узимі то допоминасси чобіт, бо каже, що на печи йому не добре. Кілько сміху є з него, що якби вмер, та й бим осиротіли".

Колись совєтський критик В. Коряк у праці „Селянський Бетговен" писав, що в творах В. Стефаника показане „дикунство" українського села за часів панування буржуазії: „Діти кидають напризволяще хворих батьків, батьки топлять своїх дітей, гине, поневіряється все слабе, хворе на селі". „Сильний" Коряк згинув від того московського режиму, який він вихваляв, а Стефаникові герої є дійсними представниками того українського села, яке боролося за те, щоб мати „свою землю". І коли постала визвольна війна, то ці самі герої В. Стефаника пішли обороняти свою Велику Землю — Україну, бо знали, що без власної землі — вони ніщо.

„Наше діло з землею; пустиш сї, то пропадеш, тримаш сї, ... то в тебе отарп, та стада, та стоги. І вона дас тобі повну хату дітей і внуків, що регочутси, як срібні дзвінки, і червоніють, як калина" („Вона — земля").

Любов до своєї, рідної землі є провідною думкою в новелі „Сини". Герой цієї новелі оповідає про це так:

„Послідний раз прийшов Андрій: він був у мене вчений. Тату, каже, тепер йдемо воювати за Україну. — За яку Україну? — А він підоймив шаблев грудку землі та й каже: Отсе Україна, а тут — і справив шаблев у груди — отут її кров; землю нашу йдем від ворога відбирати".

Максим зрозумів слова свого сина.

„Сину, кажу, та є ще в мене менший від тебе, Іван, бери і його на це діло: він дужий, най вас обох закопаю у цу землю нашу, аби воріг з цього коріння не віторгав у свій бік".

Тут В. Стефаник ясно виявив ідеал українського села. Але цього не хочуть, а може й не можуть, зрозуміти всі ті, що тепер пишуть про Стефаникову творчість на рідних землях під московською комуністичною окупацією.

Перед нами брошурка Ніни Жук під заголовком „Василь Стефаник. Літературний портрет" (Київ, 1960 р.). Авторка на 80 сторінках оповідає про творчість В. Стефаника в 90-их і на початку 1900-их років, і тільки на 6-ох сторінках реферує ті новелі, що їх Стефаник написав у 1916 — 1936 роках.

Чому така велика диспропорція? Та ж в тому другому періоді Стефаник надрукував 20 оповідань на всіх 70 і в них виявив ще більшу силу вислову, як у попередніх творах. Відповідь на це знайдемо у змісті новель з років 1916 - 1936. Про провідну гадку в новелі „Сини" ми вже писали вище. Але Ніна

(Закінчення на стор. 4-ій)

МОСКОВСЬКА ОТРУТА

(Закінчення зі стор. 2-ої)

Жук лише між іншим про неї згадала.

Не написала вона й про те, як то старий Данило втікав від солдатів царської російської армії, які своєю поведінкою ні в чому не були ліпші від тих совєтських орд, що пізніше залили Европу.

„Москаль іде і сонце залягає. І Хіна і Сибір та дикий нарід з цілого світу; старших ріжуть, молоді жінки гвалтують та цицки відрубують, а малі діти ведуть у колію та розкидають по пустих землях у далекім царстві... Та вікна в селі посліпли, а дзвони заніміли. Кара Божа на нас за гріхи цілого світу".

Героїня новелі „Марія" також ненавидить і боїться російських солдатів. Та коли вже між ними знайшла українців, які вшанували в її хаті Т. Шевченка, в її голові народилися такі думки:

„Блискотять ріки по всій нашій землі і падають з громом у море — а нарід зривається на ноги. На переді її сини, і вона з ними йде на тую Україну, бо вона, тая Україна, плаче й голосить за своїми дітьми; хоче, щоб всі були вкупі".

Ніна Жук, навівши це місце з „Марії", додала такої „московської отрути", про яку й не снилося В. Стефаникові, коли в 1917 році писав він свою новелю:

„В Західній Україні націоналістична українська буржуазія використовувала визвольні прагнення народу у своїх інтересах, обдурювала політично малосвідому масу лозунгами про самостійність і продавала народ різним імперіялістичним загарбникам. Історія показала, що лише робітничий клас під проводом Комуністичної партії зміг очолити трудящі маси і повести боротьбу... за соціяльну і національну незалежність".

Совєтський „літературознавець" Ніна Жук фальшує навіть Стефаникові тексти. У 1927 році під час відзначування 30-річчя Стефаникового літературного ювілею він, дякуючи за привіти, писав до Харкова: „Передайте Плугові, Григорієві Косинці, Іванові Лизанівському, що стою на вуглі своєї хати і простягаю до вас руки. Поздоровте від мене всі дужі таланти у вас і привітайте Олену Пчілку та тіні Лесі Українки і Михайла Коцюбинського".

Ніна Жук, не згадуючи зліквідованого „Плугу", ані знищених Косинки і Лизанівського, це місце з листа В. Стефаника передала так: „Привітайте Олену Пчілку та тіні Л. Українки і М. Коцюбинського". Не згадує вона й про те, що Стефаник відмовився був у 1933 році від тієї досмертної пенсії, яку йому признав совєтський уряд, бо бачив, що Москва голодом і тюрмами винищує український нарід.

Ніна Жук пише, що Стефаник виступав проти „фальшиних народолюбців типу Грушевського, Романчука, Левицького і їм подібних націоналістичних верховодів", а *в 1927-ім році у згаданому* вже листі В. Стефаник писав: „Ви молоді передайте мій найнижчий поклін Михайлові Грушевському, Сергієві Єфремову і Агафангелу Кримському" Так виглядає совєтська „правда".